

*Grażyna Zarzycka**

DYSKURS – DYSKURSOLOGIA – GLOTTODYDAKTYKA POLONISTYCZNA

Słowa kluczowe: dyskurs, dyskursologia, dyskurs glottodydaktyczny, glottodydaktyka polonistyczna

Streszczenie. Najważniejszym celem przedstawianego artykułu jest sprawdzenie, w jaki sposób pojęcie dyskursu, które można uznać za kluczowe dla humanistyki ostatnich dekad, zakorzeniło się w glottodydaktyce polonistycznej. W części pierwszej artykułu zostały omówione, na podstawie wybranych prac badaczy światowych i polskich, definicje, taksonomie dyskursu, jak też określone kierunki badań dyskursologicznych. W drugiej części pracy podjęto rozważania dotyczące sposobu definiowania dyskursu glottodydaktycznego oraz określono zagadnienia wymagające dalszej dyskusji. Celem trzeciej, analitycznej części artykułu, było określenie kierunków dotychczasowych badań dyskursologicznych w glottodydaktyce polonistycznej. Wnioski zostały sformułowane na podstawie studium krytycznego zawartości wybranych prac naukowych opublikowanych przez przedstawicieli glottodydaktyki polonistycznej; zostało ono przeprowadzone metodą wyszukiwania słów kluczowych w nagłówkach prac.

1. PRZEGLĄD DEFINICJI DYSKURSU I KONCEPCJI BADAWCZYCH

Istnieje wiele definicji dyskursu; wszystkich nie sposób w tym momencie przytoczyć. Najbardziej znana, spopularyzowana w tytule dyskursologicznej pracy pod red. Teuna van Dijka (2001) to: „dyskurs to struktura i proces”. Powszechnie znane jest stanowisko van Dijka (2001, s. 10), który w artykule wstępnym do ww. pracy uznaje dyskurs za „formę użycia języka”, a konkretnie: „zdarzenie komunikacyjne” i nakreśla trzy główne jego wymiary: „a) użycie języka, b) przekazywanie idei oraz c) interakcję w sytuacjach społecznych”; głównym zadaniem analityków dyskursu jest „dostarczenie zintegrowanego opisu tych trzech wymiarów komunikacji”.

* grazyna.zarzycka@uni.lodz.pl, Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej, ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, ORCID: 0000-003-2458-1228.

Badania nad dyskursem to jeden z dominujących kierunków w naukach humanistycznych i społecznych ostatnich trzech, czterech dekad. Zwrot w kierunku dyskursologii spowodował przewartościowanie w metodologii badań różnych dyscyplin, znacząco zbliżając je do siebie, a dzięki temu dowartościowując współpracę interdyscyplinarną. Jednocześnie, w wielu dyscyplinach naukowych podjęto trud opracowania taksonomii dyskursu oraz perspektyw badań nad dyskursem, jak: perspektywa lingwistyczna, socjologiczna, medioznawcza.

Warto wspomnieć, że dyskurs – jako kategoria wyjątkowo pojemna i wielowymiarowa – sprawił, że przemodelowuje się obecnie utrwalone w językoznawstwie definicje stylu i koncepcje stylistyki, gatunku, tekstu i tekstologii (zob. np.: Wojtak 2011; Gajda 2013; Duszak 2010) oraz rozbudowuje pojęcia przynależące wcześniej jedynie do lingwistyki. Ciekawa dla podjętych przeze mnie rozważań jest choćby transformacja wypracowanego na gruncie etnolingwistyki pojęcia językowego obrazu świata (JOS lub JOŚ) w tekstowy obraz świata (TOS lub TOŚ), a następnie w dyskursywny obraz świata (DOŚ). Według Waldemara Czachura DOŚ, „podobnie jak językowy obraz świata według Bartmińskiego, to dyskursywnie wyprofilowana interpretacja rzeczywistości, dająca się ująć w postaci zespołu sądów o świecie, o ludziach, rzeczach i zdarzeniach”, to „jednostka dynamiczna, otwarta, elastyczna, będąca wynikiem ścierania się różnych strategii, sporów, antagonizmów, władzy, siły interpretacji itd.” (Czachur 2011, s. 87). Czachur wykorzystuje koncepcje badaczy niemieckich, dla których DOŚ jest ciągle negocjowaną reprezentacją wiedzy, dystrybuowaną przede wszystkim przez media (Warnke i Spitzmüller 2009 i Kloch 2006; za Czachur 2011). Zdaniem Czachura DOŚ różni się od JOŚ przede wszystkim tym, że jest ciągle aktualizowaną w dyskursie matrycą kulturową. Wszystko więc stało się dyskursem, tak jak wcześniej wszystko było tekstem.

Istnieje wiele teorii dyskursu i kierunków badań nad dyskursem. Zostały one omówione m. in. przez Annę Duszak (1998), Davida Howartha (2008) i, w niedawno wydanej pracy, przez Bożenę Witosz (2016). Prekursorską, i dotąd cenioną w Polsce pracą, jest *Rytualny chaos* pod red. Marka Czyżewskiego i in. (1997; 2010). Należy także odnotować fakt istnienia na polskim rynku wydawniczym od 2008 r. czasopisma naukowego „Tekst i Dyskurs / Text und Diskurs” wydawanego przez Zakład Językoznawstwa Germańskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

Bożena Witosz (2016) w artykule *Kategoria dyskursu w polonistycznej edukacji akademickiej*, opublikowanym w inspirującej monografii zbiorowej *Jak analizować dyskurs? Perspektywy dydaktyczne* (Czachur i in., 2016) w krytyczny sposób omawia ważne definicje dyskursu, stojąc jednocześnie na stanowisku, że „dyskurs jest inną kategorią niż tekst” (Witosz 2016, s. 21) – jeśli tekst ma „wymiar konkretny i jednostkowy, [...] dyskurs wyłania się z tekstu w drodze interpretacji, dlatego mówimy, że jest intelektualnym konstruktem, który kształtuje praktykę komunikacyjną / teksty” (Witosz 2016, s. 21). Autorka uważa za

adekwatne następujące rozumienie dyskursu (za: Howarth 2008, s. 24; Foucault 2002, s. 57): „[jest to] historycznie uwarunkowany system znaczeń kształtujących tożsamość podmiotów i przedmiotów” (Witosz 2016, s. 27). Autorce bliskie jest pojmowanie dyskursu przez Normana Fairclougha, przedstawiciela tzw. krytycznej analizy dyskursu (KAD), jako „sposobu nadawania znaczenia pewnemu konkretnemu obszarowi życia społecznego postrzeganemu z określonej perspektywy” (Fairclough 1995; Witosz 2007). KAD to prężnie rozwijające się podejście do badań nad dyskursem, w którym przyjmuje się, że dyskurs ma kluczowe znaczenie w konstruowaniu życia społecznego, a jego głównym przedmiotem są tematy, zagadnienia poddawane debatom społecznym; KAD koncentruje się na problemach uprzywilejowania, braku uprzywilejowania, dominacji, relacjach władzy (zob. Fairclough, Duszak 2008).

Podobnie jak Witosz, van Dijk i przedstawiciele KAD, pojmują dyskurs jako kategorię dialogiczną, w której odbijają się jak w lustrze debaty społeczne, a zarazem jako tę, która kształtuje życie społeczne (sprawia, że jest, jakie jest). Dyskursy społeczne poddane szczegółowym analizom (do czego służą różnorodne dane: transkrypty rozmów, stenogramy debat, nagrania wideo, wielogłosowe teksty medialne, teksty kultury, jak też metody, m. in.: analiza konwersacji, wyszukiwanie słów kluczy w dyskursie), dostarczają wiedzy o różnego rodzaju relacjach społecznych i podmiotach, jak też o dynamice obrazowania różnorodnych pojęć (por. pojęcie DOŚ).

Jakie są rodzaje dyskursu (dyskursów)? W Polsce najwcześniej odpowiedzieli na to pytanie redaktorzy monografii *Rytualny chaos*. We Wprowadzeniu wyróżniają: obszar komunikowania się w życiu codziennym – *dyskurs potoczny*, komunikowania się w ramach instytucji (*dyskursy instytucjonalne*), *obszar komunikowania się właściwy dla określonych „światów społecznych”*, jak i *obszar środków masowego przekazu* (Czyżewski i in. 2010, s. 18); co jest zgodne z przyjętym rozumieniem dyskursu jako „całokształtu przekazów znajdujących się w społecznym obiegu” (Czyżewski i in. 2010, s. 18). Odmiany dyskursu mogą być realizowane za pomocą różnych kodów werbalnych i niewerbalnych. Autorzy *Rytualnego chaosu* podzielili „pole dyskursu” na: *dyskurs publiczny* (wszelkie przekazy dostępne publicznie; w opozycji do komunikowania się prywatnego), *dyskurs polityki* (w którym uczestniczą politycy w ramach przypisanych im ról instytucjonalnych) oraz *dyskurs polityczny* (czyli dyskurs tematyczny – „na tematy polityczne”) (Czyżewski i in. 2010, s. 18–28). Uważam, że podział ten nie stracił na aktualności także dzisiaj; kolejni autorzy podobnie charakteryzują pole dyskursu.

Bożena Witosz (2016, s. 29–30) wyróżnia kilka *rodzin* dyskursów. Są to: *dyskursy*: a) *ideologiczne* (np. liberalny, marksistowski, lewicowy [...]), b) „*instytucjonalne*” (akademicki, urzędowy, naukowy, polityczny [...]), c) „*medialne*” (prasowy, internetowy, telewizyjny, fotografii [...]), d) „*tożsamościowe*” *okre-*

ślonych grup etnicznych, społecznych, kulturowych (gejowski, queer, punkowy, złodziejski, kobiecy), e) *określane na podstawie międzypodmiotowych relacji* (patriarchalny, dominacji, konsyliacyjny, wykluczenia [...]), f) *określane na podstawie odniesień przedmiotowych – tematu* (smoleński, ekologiczny). Autorka zaznacza, że nie jest to z pewnością lista zamknięta, a granice między wyróżnionymi dyskursami są płynne.

2. DYSKURS GLOTTODYDAKTYCZNY

Postawmy pytanie: czym jest *dyskurs glottodydaktyczny* i jak się mieści w przedstawionych wyżej ogólnych taksonomiach dyskursologów?

Można przyjąć, że jest to dyskurs związany z określonym „światem społecznym” – światem specyficznej wspólnoty zawodowej. Jest to więc, moim zdaniem, przede wszystkim *dyskurs glottodydaktyków* (podobnie jak *dyskurs polityki* jest dyskursem *polityków*). Kim jednak są glottodydaktycy? Jeśli przyjmiemy, a ja tak to rozumiem, że glottodydaktyka jest zarówno dyscypliną naukową badającą wszystkie elementy układu glottodydaktycznego, *jak też* praktyką nauczania języków obcych, wtedy uznamy, że są to zarówno akademicy wyspecjalizowani w badaniu różnorodnych aspektów procesu uczenia się – nauczania języka obcego, jak też osoby nauczające języka obcego.

Przyjmując to założenie, uznamy, że pojęcie dyskursu glottodydaktycznego możemy odnosić do: *dyskursu specjalistycznego, instytucjonalnego* (por. taksonomie obecne w *Rytualnym chaosie* oraz w artykule Witosz (2016). Może on mieć *charakter akademicki (naukowy) i publiczny*, gdy przebiega w sytuacji wymiany poglądów naukowych za pośrednictwem określonych gatunków mowy (tekstów).

Dyskurs glottodydaktyczny to również *dyskurs szkolny, dydaktyczny* – jest to ukierunkowana glottodydaktycznie (ktoś uczy języka, ktoś się go uczy, w określonych ramach czasowych i w przestrzeni instytucji dydaktycznej) wymiana komunikacyjna (interakcja), która odbywa się między różnymi podmiotami na lekcji języka obcego. Dyskursem glottodydaktycznym może być też dłuższy fragment monologowy – np. nauczycielski komentarz metajęzykowy.

Dyskurs glottodydaktyczny może stać się także *dyskursem ideologicznym, tożsamościowym*, jeśli spełni określone warunki – gdy zostaną w nim zaznaczone określone punkty widzenia, różnice stanowisk, różnice pokoleniowe, relacje władzy itp. Podobnie więc jak to się dzieje z innymi typami dyskursu, również granice między poszczególnymi odmianami dyskursu glottodydaktycznego mogą być płynne.

Autorzy prac glottodydaktycznych poświęcili jak dotąd najwięcej uwagi szkolnej odmianie dyskursu glottodydaktycznego. Na gruncie polskim najbar-

dziej znane są prace z zakresu nauczania innych języków niż polski, wśród nich monografie autorstwa Anny Niżegorodcew (1991), Jana Majera (2003), Mirosława Pawlaka (2004). Zagadnieniem komunikacji lektora na lekcji języka polskiego jako obcego (jpjo) głębiej zajęła się natomiast w swojej monografii doktorskiej Kamila Kubacka (2018).

Podsumowując przedstawione wyżej rozważania teoretyczne, należy stwierdzić, że *podmiotami i głównymi adresatami* dyskursu glottodydaktycznego są wszyscy, którzy tworzą wspólnotę glottodydaktyczną – nauczyciele języków obcych, badacze problemów związanych z ich nauczaniem, uczący się języków obcych – i wypowiadają się na temat elementów ważnych dla ich świata. Podmioty te nieustannie kreują tę wspólnotę w dyskursie; staje się ona *wspólnotą dyskursywną*.

Dyskurs glottodydaktyczny odbywa się w pewnej określonej *domenie* – przestrzeni fizycznej i mentalnej konstytuowanej m. in. przez miejsce, czas, wartości, zainteresowania, oczekiwania i tożsamość podmiotów dyskursu. Domeną dyskursu glottodydaktycznego jest przede wszystkim *otoczenie instytucjonalne*, w którym poszczególnym podmiotom przypisane są role społeczne. Specyficznymi domenami *dydaktycznej, szkolnej odmiany* dyskursu glottodydaktycznego są *instytucje, w których przebiega proces uczenia się – nauczania języków obcych*: szkoła, klasa szkolna, lekcja języka obcego oraz inne, mniej formalne, miejsca i formy nauczania języka bądź używania go. Podstawową *formą dyskursu szkolnego* jest interakcja między podmiotami procesu dydaktycznego (nauczycielem i uczniami oraz uczniami i uczniami).

Domeną *specjalistycznego, akademickiego dyskursu glottodydaktyków* jest natomiast *przestrzeń, w której przebiega wymiana myśli naukowej*, konstytuowana przez miejsce i czas wydarzeń, podmioty dyskursu, wartości, tematy debat, formy interakcji ustnej i pisemnej, akademickie gatunki mowy i in. Ów dialog ma miejsce na sali plenarnej, w opublikowanych tomach pokonferencyjnych, na łamach czasopisma naukowego czy w mediach cyfrowych. Domeną *nieakademickiego dyskursu glottodydaktyków* jest głównie *przestrzeń szkolna* i wszystkie związane z nią uwarunkowania. Można przyjąć, że wymiana myśli między profesjonalistami, na tematy związane z ich zawodem, może się odbywać w sposób bardziej lub mniej formalny (por. szkolenie zawodowe, warsztaty, dyskusje na radzie pedagogicznej, rozmowa w dużej grupie, rozmowa prywatna, e-mail, czat, blog, materiał filmowy). Może też się zdarzyć, że profesjonalisci (tu: glottodydaktycy) przeniosą tematykę ważną dla ich wspólnoty dyskursywnej (zawodowej) w szeroką przestrzeń publiczną, uczestnicząc np. w programach telewizyjnych, w dyskusjach parlamentarnych.

Te krótkie refleksje na temat rozumienia pojęcia dyskursu glottodydaktycznego z pewnością nie wyczerpują tematu. Pozostaje nadal wiele problemów defi-

nicyjnych, które powinny zostać poddane pod dyskusję np.: czy za *odmiany dyskursu glottodydaktycznego* można uznać:

- a) każdą rozmowę, wymianę poglądów i stanowisk na temat związany z nauczaniem języków obcych, czyli nawet wtedy, gdy nie jest prowadzona przez glottodydaktyków – naukowców lub praktyków?¹
- b) komunikowanie się cudzoziemców poza klasą i szkołą na tematy nie związane z nauką języka – czyli każdą wymianę komunikacyjną mającą cechy interjęzyka?²

W kolejnej części artykułu sprawdzę, w jaki sposób pojęcie dyskursu zakorzeniło się w badaniach prowadzonych na gruncie glottodydaktyki polonistycznej.

3. BADANIA NAD DYSKURSEM W GLOTTODYDAKTYCE POLONISTYCZNEJ

Na tym etapie badań poddano oglądowi prace opublikowane w tomach najstarszego krajowego czasopisma zajmującego się problemami glottodydaktyki polonistycznej – „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” (KPC), w ważnych dla rozwoju badań z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego (dalej jako jpjo) tomach pokonferencyjnych i wybranych monografiach. Celem badania było uzyskanie: informacji o liczbie wystąpień słowa *dyskurs* oraz jego derywatów w tytułach i podtytułach prac autorstwa glottodydaktyków polonistycznych, jak też podobnej informacji o liczbie wystąpień leksemów i struktur bliskoznacznych słowu *dyskurs* i jego derywatom. Ważne było określenie ról tych słów kluczy w poszczególnych pracach, a zarazem uzyskanie odpowiedzi na pytanie o znaczenie badań nad dyskursem we współczesnej glottodydaktyce polonistycznej: czy autorzy, którzy podjęli wątki i badania dyskursologiczne, znacząco wpłynęli na kształt współczesnej naukowej refleksji glottodydaktycznej?

¹ Jestem skłonna do udzielenia odpowiedzi twierdzącej na to pytanie, gdyż dyskurs glottodydaktyczny staje się w tym momencie *dyskursem tematycznym*, podobnie jak *dyskurs polityczny*, który nie musi być prowadzony przez polityków, ale przez dowolnych rozmówców.

² Wydaje się, że nie można uznać tego rodzaju interakcji za odmianę glottodydaktycznego dyskursu szkolnego, o czym decyduje brak kontekstu dydaktycznego, nieobecność drugiej strony procesu dydaktycznego (nauczyciela), jak też tematyki związanej z procesem glottodydaktycznym.

3.1. WYNIKI ANALIZY ZAWARTOŚCI „KSZTAŁCENIA POLONISTYCZNEGO CUDZOZIEMCÓW” OD TOMU 0 (1987) DO TOMU 24 (2017)

Tabela 1. Zagadnienia dyskursologiczne w pracach opublikowanych w „Kształceniu Polonistycznym Cudzoziemców”

Słowa klucze / tematyka	Autor pracy, źródło (numer tomu KPC)	Cel pracy sformułowany z użyciem stosowanej obecnie terminologii dyskursologicznej
sposoby / środki porozumiewania się cudzoziemców	E. Podsiadły, G. Suliga (Zarzycka) 1991, KPC 3	Analiza spontanicznych zachowań / strategii komunikacyjnych cudzoziemców w dyskursie interakcyjnym na lekcji jpjo
pytania (nauczycielskie); proces glottodydaktyczny	B. Ostromięcka-Frączak 1996, KPC 7–8	Określenie funkcji pytań nauczycielskich w interakcyjnym dyskursie dydaktycznym na lekcji jpjo
dialog; nauczanie języka drugiego; kontekst kulturowy	G. Zarzycka-Suliga 1998, KPC 10	Przedstawienie dyskursywnego / dialogicznego nauczania języka obcego (na przykładzie filozofii dialogu i koncepcji Claire Kramersch)
tekst(y) wielogłosowe	W. Martyniuk 1998, KPC 10	Poststrukturalistyczna koncepcja nauczania języka obcego z wykorzystaniem wielowarstwowych, wielogłosowych tekstów (por. Bachtin; C. Kramersch); nauczanie dialogiczne / dyskursywne
dialog międzykulturowy; komunikowanie się cudzoziemców; przyswajanie jpjo	G. Zarzycka 2000, KPC 11.	W części II monografii przeanalizowano zachowania komunikacyjne cudzoziemców w dyskursie interakcyjnym na lekcji jpjo.
interkulturowa kompetencja komunikacyjna (IKK)	G. Zarzycka 2002, KPC 12	Eksperymentowanie w zakresie strategii komunikacyjnych uczących się jpjo w dyskursie interakcyjnym jako najważniejsza cecha IKK
dyskurs prasowy / łódzka „Wieża Babel”	G. Zarzycka 2005, KPC 14	Dyskursywny obraz Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UE
tekst(y); konteksty; podteksty; negocjowanie znaczeń; spójność tekstu; pragmatyczne akty mowy; tekst medialny; tekst argumentacyjny; sprawność komunikacyjna; zdarzenie komunikacyjne; dialog z tekstem; nauczanie dialogiczne	Seria: <i>Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego</i> 1, 2, 3, KPC 16, 17, 18 Przykłady: E. Pałuszyńska 2008, KPC 16 E. Pałuszyńska 2010, KPC 17 E. Pałuszyńska 2011, KPC 18	Określanie kompetencji dyskursywnych uczących się jpjo, w tym szczególnie sposobów negocjowania znaczeń; dialogiczny wymiar tekstu (tekst jako dyskurs, zdarzenie komunikacyjne); gatunki tekstów w nauczaniu jpjo; dialogiczne / dyskursywne nauczanie jpjo

<p>ścierające się dyskursy; negocjowanie znaczeń; filozofia konfliktu; interkulturowy rozmówca; językowy obraz świata a składnia wizerunek cudzoziemców; dyskurs prasowy</p>	<p>KPC 19: <i>Glottodydaktyka polonistyczna a lingwistyka kulturowa</i> Przykłady: T. Czerkies 2012a, KPC 19 J. Kowalewski 2012, KPC 19 G. Zarzycka 2012, KPC 19.</p>	<p>Wielowymiarowość dyskursu glottodydaktycznego jako cel i efekt nauczania języków obcych; pedagogika dyskursywna (T. Czerkies) Wyróżnienie stereotypu uczącego się jpjo z Ukrainy na podstawie cech jego dyskursu; dyskursywny obraz świata (J. Kowalewski) Kategoryzowanie grup cudzoziemskich w dyskursie prasowym / dyskursywny obraz grup cudzoziemskich (G. Zarzycka)</p>
<p>dyskurs glottodydaktyczny; wspólnota dyskursywna; dyskurs medialny; analiza interakcyjna; kompetencja komunikacyjna a gatunek; korekta nauczycielska; efekt zwrotny; dydaktyczny dyskurs interakcyjny; kompetencja; komunikacyjna; negocjowanie znaczeń</p>	<p>KPC 20: <i>Glottodydaktyka – media – komunikacja. Negocjowanie znaczeń</i> KPC 21: <i>Glottodydaktyka – media – komunikacja Kształtowanie kompetencji komunikacyjnej</i> Przykłady: G. Zarzycka 2013, KPC 20 E. Pałuszyńska 2013a, KPC 20 K. Kubacka 2013, KPC 20 A. Seretny 2014, KPC 21 E. Pałuszyńska 2014, KPC 21 B. Grochala 2014, KPC 21.</p>	<p>Dyskurs glottodydaktyczny (specjalistyczny, naukowy, instytucjonalny) jako ważny składnik wspólnoty dyskursywnej glottodydaktyków polonistycznych (G. Zarzycka) Charakterystyka analizy interakcyjnej stosowanej jako narzędzie opisu dyskursu medialnego (E. Pałuszyńska) Korekta nauczycielska, jej typy i funkcje w dyskursie interakcyjnym na lekcji jpjo (K. Kubacka) Efekt zwrotny w dydaktycznym dyskursie interakcyjnym (A. Seretny) Kształtowanie kompetencji komunikacyjnej w zakresie rozumienia tekstów w dyskursie dydaktycznym (E. Pałuszyńska) Negocjowanie znaczeń w glottodydaktyce na przykładzie określonych gatunków tekstów (B. Grochala)</p>

Źródło: opracowanie własne

Jak to zostało ukazane w tabeli, we wczesnych tomach KPC (0–13) lexsem *dyskurs* nie pojawił się w tytule, ani w podtytule żadnej z prac. Jednak analizując zawartość czasopisma ze współczesnej perspektywy, można zauważyć, że już w latach 90. zeszłego stulecia zostały opublikowane w KPC prace, w których podejmowano wybrane zagadnienia związane z badaniem dyskursu mimo niestosowania tego terminu przez autorów. Przedmiotem badań było szczególnie porozumiewanie się uczących się jpjo i nauczycieli, dziś określane jako dyskurs interakcyjny, oraz nauczanie dialogowe / dialogiczne. Już w tomie 3. KPC (1991) pojawia się praca na temat cech interjęzyka osób uczących się jpjo oraz strategii uczniowskich i nauczycielskich. Prace dotyczące mierzenia kompetencji komunikacyjnych, kompetencji interkulturowej czy sposobów negocjowania znaczeń, to kolejne głosy odnoszące się do kompetencji dyskursywnych uczących się jpjo.

Podejście dyskursywne do nauczania jppo zaznaczyło się w KPC także wtedy, gdy autorzy snuli refleksje na temat wykorzystywania w nauczaniu wielowymiarowych, wielogłosowych tekstów.

Leksem *dyskurs* został po raz pierwszy użyty w tytule pracy opublikowanej w KPC w tomie 14. w formule: *dyskurs prasowy o Łódzkiej Wieży Babel* (Zarzycka 2005), inne użycia to: *dyskurs medialny* (Pałuszyńska 2013a), *prze-strzeń ścierających się dyskursów* (Czerkies 2012a), *dyskurs glottodydaktyczny* (Zarzycka 2014), *glottodydaktyczna wspólnota dyskursywna* (Zarzycka 2014), *dyskurs interakcyjny* (Seretny 2014). Zwróćmy uwagę, że dwie z wymienionych tu autorek wprowadziły pojęcie dyskursu do tytułów swoich monografii; u G. Zarzyckiej (2006a) znajdujemy sformułowanie: *dyskurs prasowy o cudzoziemcach*, u T. Czerkies (2012b) – *pedagogika dyskursywna*.

Można zauważyć, że refleksje dyskursologiczne w KPC powoli zastępują rozważania tekstologiczne; autorzy są skłonni je snuć, gdy mają ku temu okazję, czyli wtedy, gdy redaktorzy temu zaproponują im tematykę konferencji czy tomu, motywującą do podjęcia studiów nad danym problemem. Taki impuls poczuli autorzy składający prace do tomu 19. KPC, dotyczącego związków między glottodydaktyką a lingwistyką kulturową oraz do glottodydaktyczno-komunikacyjno-medialnych tomów: 21. i 22., opatrzonych podtytułami: *Negocjowanie znaczeń* oraz *Rozwijanie kompetencji komunikacyjnej*. Nieco dziwi, że hasło *dyskurs* nie pojawiło się w ani jednym tytule prac zebranych w tomach 23. i 24. KPC, których tematem były specjalistyczne i stylistyczne odmiany języka, a przecież koncepcje dyskursu, odmiany języka czy stylu się zbliżyły.

3.2. ANALIZA ZAWARTOŚCI WYBRANYCH GLOTTOPOLONISTYCZNYCH TOMÓW POKONFERENCYJNYCH I PRAC MONOGRAFICZNYCH (1997–2016)

Konferencje współorganizowane przez Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego były tymi wydarzeniami naukowymi, które w znaczącym stopniu przyczyniły się do rozwoju glottodydaktyki polonistycznej jako dyscypliny naukowej oraz do integracji krajowych i zagranicznych specjalistów zajmujących się nauczaniem jppo. Zakres tematyczny prac opublikowanych w poszczególnych tomach daje obraz zainteresowań badawczych uczestników tych konferencji. Przegląd zawartości tomów zbiorowych pozwoli stwierdzić, czy w opublikowanych przez glottodydaktyków polonistycznych artykułach pojawiły się wątki dyskursologiczne.

W niniejszej publikacji przyjrano się „dużym” i „małym” tomom Bristolowym; pierwsze to prace zbiorowe będące rezultatem konferencji plenarnych od-

bywających się co 2 lata w różnych krajowych uczelniach, drugie były pokłosiem mniejszych konferencji organizowanych przez sekcje tematyczne stowarzyszenia „Bristol”. Włączono do przeglądu także polonistyczne konferencje glottokulturoznawcze oraz wydane dwie monografie zbiorowe dedykowane nestorom glottodydaktyki polonistycznej: prof. Bożenie Ostromeckiej-Frączak oraz prof. Władysławowi Mioduncze.

Przedstawiona poniżej analiza zawartości poszczególnych tomów, ze względu na dużą liczbę zawartych w nich prac, zostanie ograniczona do sprawdzenia użycia w tytułach tomów i artykułach jedynie leksemu *dyskurs* i jego derywatów. Inaczej niż w przypadku badania przedstawionego w p. 3.1 (zob. tabela 1), nie przekładam bliskoznacznych pojęć czy formuł na język współczesnej dyskursologii. Co nie znaczy, że pomijam milczeniem fakt pojawienia się w danym tomie tematyki zbliżonej do dyskursologicznej.

W trzech pierwszych tomach Bristolowych – krakowskim, wydanym w 1997 r. – *Nauczanie języka polskiego jako obcego*, łódzkim: *Polonistyczna edukacja językowa i kulturowa cudzoziemców. Poziom średni: stan obecny – problemy – postulaty* i lubelskim, opublikowanym w 2000 r.: *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury studentów zaawansowanych* (UMCS) leksem *dyskurs* lub jego derywaty nie znalazły się w tytułach ani podtytułach żadnej z prac. W tomie łódzkim pojawiają się jedynie konstrukcje synonimiczne: dialog, nauczanie dialogiczne (zob. tabela 1), natomiast w tomie lubelskim jest mowa o różnorodnych koncepcjach ideologicznych w nauczaniu i orientacji na wielogłosowość w nauczaniu jpjo.

W opublikowanym w 2001 r. tomie katowickim: *Nowe optyki*, formuły *analiza konwersacji*, *analiza dyskursu* pojawiają się w tytule jednej tylko pracy (Zarzycka 2001). Jeden z autorów przedstawił zarys poststrukturalistycznego dialogicznego podejścia do nauczania jpjo (Martyniuk 2001), w tomie znalazły się także prace, których autorzy zajęli się problemem struktury tekstu w nauczaniu jpjo. W wydanym w 2004 r. tomie wrocławskim: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym* oraz w opublikowanym w 2005 r. warszawskim tomie: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej* pojęcie dyskursu jest nieobecne, natomiast nie brak artykułów, w których zostały poruszone zagadnienia tekstologiczne, a w tomie warszawskim także pragmatyngwistyczne. W wydanym w 2006 r. tomie krakowskim *Sprawności przede wszystkim* pojęcie dyskursu także nie pojawia się w nagłówkach artykułów, opublikowano natomiast pracę o sile sprawczej dialogowania na lekcji jpjo (Zarzycka 2006b), jak też przedstawiono analizy gatunkowe tekstów.

W krakowskim tomie: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań* opublikowanym w 2008 r., podobnie jak w łódzkim z 2010 (zob. KPC 18) oraz w glottokulturoznawczych warszawskich tomach: *Kanon kultury w nauczaniu jpjo*, wydanym w 2010 r. oraz *Kultura popularna w nauczaniu jpjo*, opublikowanym w 2012 r.,

dyskurs nie pojawia się w kluczowych fragmentach zebranych prac. W wymienionych tomach jest natomiast w znacznym stopniu obecna problematyka tekstologiczna, stylistyczna i pragmalingwistyczna. W warszawskich tomach kulturoznawczych zostały opublikowane także prace związane z nauczaniem jppo i kultury polskiej w epoce globalnej cyrkulacji treści kulturowych.

W wydanych w 2013 r. lubelskich tomach *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych* brak użycia terminu *dyskurs* w tomie I, pojawia się on w tomie II jako derywat przymiotnikowy w formule: *kompetencja dyskursywna* (Pałuszyńska 2013b). W wydanym w 2014 r. w Poznaniu tomie *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu jppo* nie pojawia się w tytułach prac *dyskurs*, choć są omawiane zagadnienia związane z negocjowaniem i mediowaniem w glottodydaktyce.

W wydanej w 2014 r. w Łasku przez UŁ monografii zbiorowej dedykowanej prof. B. Ostromięckiej-Frączak: *Teksty, podteksty i konteksty*, w tytule jednej z prac dotyczących interakcji na lekcji jppo pojawia się wyrażenie: *zarządzanie dyskursem na lekcji jppo* (Zarzycka 2014); zob. także tekstologiczno-pragmalingwistyczny artykuł U. Żydek-Bednarczuk (2014) o działaniach i strategiach komunikacyjnych. W opublikowanym w 2016 r. Bristolowym tomie lubelskim: *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, tom 1 i 2 znów nie pojawia się *dyskurs* w znaczących fragmentach prac, znajdują się w nim natomiast artykuły dotyczące strategii i kompetencji w nabywaniu sprawności językowych.

W 2016 r. ukazały się w Krakowie, wydane przez UJ, dwie monografie zbiorowe dedykowane prof. W.T. Mioduncze. W tomie I: *Język, literatura i kultura polska w świecie*, mimo nieobecności pojęcia dyskursu w nagłówkach prac, pojawia się wiele refleksji na temat sposobów nauczania treści kulturowych w kontekście interkulturowym, a w tomie 2: *Glottodydaktyka polonistyczna dziś* w tytule jednej z prac pojawiła się formuła *wspólnota dyskursywna glottodydaktyków polonistycznych* (Zarzycka 2016). Stała się ona także ramą pojęciową dla rozważań prof. Miodunki (2016) w jego ostatnio wydanej monografii o historii i tożsamości glottodydaktyki polonistycznej.

Analiza przeprowadzona w p. 3.2 ujawniła podobne tendencje do tych zarysowanych w łódzkim czasopiśmie glottodydaktycznym (KPC), zob. podsumowanie w p. 3.1. Ciekawe, że zagadnienia dyskursologiczne zainteresowały dotąd tak niewielką (zaledwie kilkusobową) grupę autorów związanych z glottodydaktyką polonistyczną, choć dyskursologia prężnie rozwija się w naukach humanistycznych w Polsce od kilkadziesiąt lat. Autorzy przywoływanych prac zwykle koncentrowali się na cechach szkolnej odmiany dyskursu glottodydaktycznego oraz strategiach komunikacyjnych (negocjacyjnych) uczestników takiego dyskursu (szczególnie G. Zarzycka, K. Kubacka, A. Seretny). Podobnie jak w przypadku prac zamieszczonych w KPC, ważnym zagadnieniem stało się także modelowanie lekcji jppo odpowiadające założeniom pedagogiki dyskursywnej. Pewna gru-

pa autorów (T. Czerkies, W. Martyniuk, G. Zarzycka) przeniosła na grunt polski światowe koncepcje dotyczące nauczania języków obcych, w których ów typ pedagogiki był promowany (wszyscy wspomniani autorzy mieli za sobą dłuższy okres pobytu w USA). Innych autorów (przede wszystkim E. Pałuszyńską, U. Żydek-Bednarczuk) trzeba uznać raczej za pragmatyków językowych niż glottodydaktyków *sensu stricto* – w przywołanych pracach starali się oni przełożyć zagadnienia dyskursologiczne na praktykę glottodydaktyczną.

Przedstawione w punkcie 3.1 i 3.2 analizy tomów naukowych opublikowanych w latach 1987–2016 dowodzą tego, że tematyka dyskursologiczna jest słabo reprezentowana w refleksji glottodydaktyków polonistycznych. Jednak, choć została wyróżniona wąska grupa autorów zajmujących się wprost problematyką dyskursu glottodydaktycznego³, niekoniecznie oznacza to, że zagadnienia dyskursologiczne nie były pośrednio podejmowane w innych pracach. Gdy Piotr Garncarek (2006) charakteryzował w swojej monografii przestrzeń kulturową w nauczaniu jppo, zajmował się przecież w dużej mierze dyskursem ideologicznym w glottodydaktyce polonistycznej. Kiedy Władysław Miodunka (2016) czy Przemysław Gębał (2014) przedstawiali w swoich pracach osiągnięcia współczesnych glottodydaktyków polonistycznych, *de facto* wypowiadali się o polonistycznym dyskursie glottodydaktycznym (są to prace o charakterze metadyskursywnym). Można mieć nadzieję, że zainteresowanie dyskursologów w większym stopniu niż dotychczas skupi się na naukowym dyskursie glottodydaktycznym – ten typ dyskursu stanowi bowiem najważniejszy element integrujący wspólnotę glottodydaktyczną glottodydaktyków polonistycznych.

4. ZAMIAST WNIOSKÓW

Zbyt mało jest w glottodydaktyce polonistycznej prac podsumowujących i zarazem polemicznych, a przecież one będą później analizowane jako prace historyczne, poświadczające dorobek badaczy z naszej dziedziny, ustanawiające kolejne etapy w jej rozwoju. Zamiast wniosków, pragnę sformułować kilka pytań. Mogą one wyznaczyć kierunki badań dyskursologicznych w glottodydaktyce polonistycznej.

- Czy w glottodydaktyce polonistycznej miały miejsce ważne debaty? Spory? Jakie? Jak przebiegały? Czym były uwarunkowane? Czy glottodydaktyka polonistyczna była (jest) „przestrzenią ścierających się dyskursów”?

³ Przeprowadzona w niniejszym artykule analiza miała charakter tematyczny, stąd nieprzewidziany, ale rzeczywisty, zestaw powtarzających się nazwisk autorów glottodydaktycznych prac dyskursologicznych.

- Czy glottodydaktycy polonistyczni mówią jednym głosem czy wieloma? (Jak można wyodrębnić owe głosy?)
- Jak kształtują się relacje władzy we wspólnocie dyskursywnej glottodydaktyków polonistycznych? Czy istnieją mistrzowie? Jak oddziałują na środowisko? Czy we wspólnocie istnieją subgrupy? Jakie? Jakie są ich role?
- Jakie kluczowe tematy podejmowane były w glottodydaktyce polonistycznej? Czy były powiązane z debatami społecznymi (np. z dyskursem postkolonialnym, feministycznym, politycznym itd.)?

Nie jest to zamknięta lista pytań. Sądzę, że dyskursologia dopiero zaczyna wkraczać do glottodydaktyki polonistycznej i będzie jeszcze wiele okazji, by tę listę rozwinąć.

BIBLIOGRAFIA

- Czachur W., 2011, *Dyskursywny obraz świata. Kilka refleksji*, „Tekst i Dyskurs / Text und Diskurs”, nr 4, s. 79–98.
- Czachur W., Kulczyńska A., Kumięga Ł. (red.), 2016, *Jak analizować dyskurs? Perspektywy dydaktyczne*, Kraków.
- Czerkies T., 2012a, *Kultura jako przestrzeń ścierających się dyskursów i negocjowania znaczeń. O nauczaniu języka polskiego jako obcego opartym na etnografii mówienia oraz filozofii konfliktu*, „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 19, G. Zarzycka (red.), s. 9–23.
- Czerkies T., 2012b, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Kraków.
- Czyżewski M., Kowalski S., Piotrowski A., 2010, *Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego*, Warszawa (wyd. I: 1997, Kraków).
- Duszak A., 1998, *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*, Warszawa.
- Duszak A., 2010, *Styl jako kategoria krytycznej analizy dyskursu*, w: B. Bogołębska, M. Worsowicz (red.), *Styl – dyskurs – media*, Łódź, s. 33–44.
- Fairclough N., 1995, *Critical Discourse Analysis*, Boston.
- Fairclough N., Duszak A., 2008, *Wstęp: Krytyczna analiza dyskursu – nowy obszar badawczy*, w: A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Kraków, s. 7–32.
- Foucault M., 2002, *Porządek dyskursu. Wykład inauguracyjny wygłoszony w Collège de France 2 grudnia 1970*, przeł. Michał Kozłowski, Gdańsk.
- Gajda S., 2013, *Teoria stylu i stylistyka*, w: E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczuk (red.), *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, Kraków, s. 15–34.
- Garncarek P., 2006, *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Warszawa.
- Garncarek P., Kajak P., Zieniewicz A. (red.), 2010, *Kanon kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Warszawa.
- Gębał P., 2014, *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Kraków.
- Gębał P., Janowska I. (red.), 2016, *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, Kraków.

- Grochala B., 2014, *Negocjowanie znaczeń w tekstach kabaretowych a glottodydaktyka*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 21, E. Pałuszyńska, B. Grochala, I. Dembowska-Wosik, M. Karasek (red.), s. 355–362.
- Grochala B., Pałuszyńska E. (red.), 2014, *Teksty, podteksty i konteksty. O współczesnej polszczyźnie i jej kontaktach z innymi językami słowiańskimi. Tom jubileuszowy dedykowany Profesor Bożenie Ostromeckiej-Frączak*, Łask.
- Howarth D., 2008, *Dyskurs*, Warszawa.
- Kloch Z., 2006, *Odmiany dyskursu. Semiotyka życia publicznego po 1989 roku*, Warszawa.
- Kowalewski J., 2012, *Językowy obraz świata zamknięty w składni?*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 19, G. Zarzycka (red.), s. 23–24.
- Kubacka K., 2013, *Korekta nauczycielska a wypowiedź ustna studentów uczących się języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 20, I. Dembowska-Wosik, E. Pałuszyńska (red.), s. 385–396.
- Kubacka K., 2018, *Komunikacja werbalna lektora na lekcji języka polskiego jako obcego* (rozprawa doktorska), Garncarek P., Kajak P. (red.), 2012, *Kultura popularna w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Warszawa.
- Majer J., 2003, *Interactive Discourse in the Foreign Language Classroom*, Łódź.
- Małycka A. Mazur J., Sobstyl K. (red.), 2013 *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 1 i 2, Lublin.
- Martyniuk W., 1998, *Wartość dydaktyczna tekstów w nauczaniu języka obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 10, B. Ostromecka-Frączak (red.), s. 91–96.
- Martyniuk W., 2001, „*Jak dziadek poznał babcię*”, czyli o nowym podejściu do pracy z tekstem w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, w: R. Cudak, J. Tambor (red.), *Inne optyki*, Katowice, s. 46–53.
- Mielczarek A., Roter-Bourkane A., Zduniak-Wiktorowicz M. (red.), 2014, *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Poznań.
- Miodunka W., 2016, *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Kraków.
- Miodunka W., Seretny A. (red.), 2008, *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, Kraków.
- Niżegorodcew A., 1991, *Dyskurs interakcyjny a kompetencja komunikacyjna w języku obcym*, Kraków.
- Ostromecka-Frączak B., 1996, *Funkcja pytań w procesie glottodydaktycznym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 7/8, B. Ostromecka-Frączak (red.), s. 13–22.
- Pałuszyńska E., 2008, *Pragmatyczne akty mowy w kontekście komunikacyjnym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 16, M. Witkowska-Gutkowska, B. Grochala (red.), s. 21–28.
- Pałuszyńska E., 2010, *Analiza tekstu jako zdarzenia komunikacyjnego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 17, G. Zarzycka, G. Rudziński (red.), s. 157–166.
- Pałuszyńska E., 2011, *Tekst, sytuacja, kontekst w dyskusji*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 18, B. Grochala, M. Wojenka-Karasek (red.), s. 45–54.
- Pałuszyńska E., 2013a, *Analiza interakcyjna jako narzędzie opisu dyskursu medialnego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 20, I. Dembowska-Wosik, E. Pałuszyńska (red.), s. 187–198.
- Pałuszyńska E., 2013b, *Kształtowanie kompetencji dyskursywnej w procesie (glotto)dydaktycznym*, w: J. Mazur, A. Małycka, K. Sobstyl (red.), *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 2, Lublin, s. 257–266.

- Pałuszyńska E., 2014, *Kształtowanie kompetencji komunikacyjnej w zakresie rozumienia tekstów (negocjowanie znaczeń a proces dydaktyczny)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 21, E. Pałuszyńska, B. Grochala, I. Dembowska-Wosik, M. Wojenka-Karasek (red.), s. 299–308.
- Pawlak M., 2004, *Describing and Researching Interactive Processes in the Foreign Language Classroom*, Konin.
- Podsiadły E., Suliga (Zarzycka) G., 1991, *Sposoby i środki porozumiewania się cudzoziemców we wstępnym okresie nauczania języka polskiego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 3, s. 13–37.
- Próchniak W., Smoleń-Wawrzusiszyn M. (red.), 2016, *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, Lublin.
- Seretny A., 2014, *Rola efektu zwrotnego w dydaktycznym dyskursie interakcyjnym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 21, E. Pałuszyńska, B. Grochala, I. Dembowska-Wosik, M. Wojenka-Karasek (red.), s. 37–50.
- Seretny A., Miodunka W. (red.), 2016, *Język, literatura i kultura polska w świecie*, Kraków.
- van Dijk T. A., 2001, *Badania nad dyskursem*, w: T. A. van Dijk (red.), *Dyskurs jako struktura i proces*, Warszawa, s. 9–44.
- van Dijk T. A. (red.), 2001, *Dyskurs jako struktura i proces*, Warszawa.
- Warnke, I. H., Spitzmüller, J., 2009, *Wielopoziomowa lingwistyczna analiza dyskursu*, „Tekst i Dyskurs / Text und Diskurs”, nr 2, s. 123–148.
- Witosz B., 2007, *Lingwistyka tekstu – stan aktualny i perspektywy*, „Poradnik Językowy”, nr 7, s. 3–19.
- Witosz B., 2016, *Kategoria dyskursu w polonistycznej edukacji akademickiej*, w: W. Czachur, A. Kulczyńska, Ł. Kumięga (red.), *Jak analizować dyskurs? Perspektywy dydaktyczne*, Warszawa, s. 19–40.
- Wojtak M., 2011, *O relacjach dyskursu stylu, gatunku i tekstu*, „Tekst i Dyskurs / Text und Diskurs”, nr 4, s. 69–78.
- Zarzycka G., 2000, *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 11.
- Zarzycka G., 2001, *Analiza konwersacji i analiza dyskursu jako metody przydatne w określaniu kompetencji komunikacyjnej*, w: R. Cudak, J. Tambor (red.), *Inne optyki*, Katowice, s. 241–254.
- Zarzycka G., 2002, *O interkulturowej kompetencji komunikacyjnej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 12, s. 11–42.
- Zarzycka G., 2005, *Dyskurs prasowy o „Łódzkiej Wieży Babel” (na podstawie tekstów publicystycznych z lat 1989–2003)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 14, s. 5–28.
- Zarzycka G., 2006a, *Dyskurs prasowy o cudzoziemcach. Na podstawie tekstów o łódzkiej Wieży Babel i osobach czarnoskórych*, Łódź.
- Zarzycka G., 2006b, *Moc dialogu... Przebieg i efekty sesji konwersacyjnych w wielonarodowej grupie studenckiej*, w: A. Seretny, E. Lipińska, *Sprawności przede wszystkim*, Kraków, s. 129–148.
- Zarzycka G., 2012, *Categorization of foreigner groups by their labeling (based on the analysis of the Polish press discourse)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 19, G. Zarzycka (red.), s. 131–143.
- Zarzycka G., 2013, *Dyskurs glottodydaktyczny na łamach „Kształcenia Polonistycznego Cudzoziemców w latach 1987–2013”*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 20, I. Dembowska-Wosik, E. Pałuszyńska (red.), s. 11–22.
- Zarzycka G., 2014, *Zarządzanie dyskursem w rozmowie toczącej się na lekcji języka polskiego jako obcego*, w: B. Grochala, E. Pałuszyńska (red.), *Teksty, podteksty i konteksty. O współczesnej polszczyźnie i jej kontaktach z innymi językami słowiańskimi. Tom jubileuszowy dedykowany Profesor Bożenie Ostromeckiej-Frączak*, Łask, s. 163–182.

- Zarzycka G., 2016, *O wspólnocie dyskursywnej glottodydaktyków polonistycznych*, w: I. Janowska, P. E. Gębał (red.), *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, Kraków, s. 15–34.
- Zarzycka-Suliga G., 1998, *Znaczenie dialogu w nauczaniu języka drugiego w kontekście kulturowym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 10, B. Ostromęcka-Frączak (red.), s. 135–142.
- Żydek-Bednarczuk, 2014, *Tekst w nauczaniu języka polskiego jako obcego w kontekście działań i strategii komunikacyjnych*, w: B. Grochala, E. Pałuszyńska (red.), *Teksty, podteksty i konteksty. O współczesnej polszczyźnie i jej kontaktach z innymi językami słowiańskimi. Tom jubileuszowy dedykowany Profesor Bożenie Ostromęckiej-Frączak*, Łask, s. 183–195.

Grażyna Zarzycka

DISCOURSE – DISCOURSOLGY – POLISH LANGUAGE GLOTTODIDACTICS

Keywords: discourse, discoursology, glottodidactic discourse, Polish language glottodidactics

Summary. The most important goal of the presented article is to show how the concept of discourse, which can be considered as crucial for the humanities in recent decades, has been rooted in Polish-language glottodidactics. In the first part of the article, on the basis of selected works of world and Polish researchers, the definitions, taxonomies of discourse and directions of discourse research were discussed. In the second part of the text, the considerations regarding how to define the glottodidactic discourse were made and the issues requiring further discussion were identified. The aim of the third, analytical part of the article, was to determine the directions of previous discourse research in Polish-language glottodidactics. The conclusions were formulated on the basis of a critical content study of selected scientific works published by representatives of Polish-language glottodidactics; it was carried out by using the keyword search method in the headlines of their articles.